

koning van Gorontalo, Mono Arfa, wel van goede wil was, maar er werd wel aanbevolen om op zijn hoede te blijven en waakzaam te zijn. Nu is tot voorzichtigheid gemaand om hem niet meer aan te zien voor wie hij gehouden werd. Hij heeft namelijk zijn majoor Plotong clandestien naar een vergadering te Ampibabu in de bocht van Tomini gezonden om daar voor te stellen een zekere daëng Monompo als koning over de Mandarezen aan te stellen en de Buginezen en moordzuchtige bewoners van Palopo als bondgenoten aan te nemen. Dat schijnt niet gelukt te zijn, althans er is niets meer van gehoord. Het belooft evenwel niet veel goeds en daarom werd er bevolen een nader onderzoek te doen, [fol. 1489] om zo eventueel kwaad te verijdelen. Het straffen van de bewoners van Palopo voor het overrompelen in 1760 van het postje te Limbunu is uitgesteld, maar uitstel is geen afstel. Men hoopt dat zich daarvoor wel een goede gelegenheid zal voordoen. Bij besluit te Ternate van 15 december 1762 is vastgesteld het postje te Parigi met een gelijk aantal manschappen bezet te houden. Inkrimping zou slechts een geringe bezuiniging hebben betekend en schadelijk zijn voor de opbrengsten van de goudmijnen te Gorontalo. De kregelige koning van Batjan is aangevaard de Cerammers naar hun oorspronkelijke dorpen te laten vertrekken, als de ziekten daar zijn opgehouden. Om verwijdering met de koning van Ternate te voorkomen, is hij tevens aangespoord de Sulanezen, die onder deze koning horen, naar hun land te laten terugkeren. Dit is goedgekeurd en tevens is bevolen de boosdoeners op Ceram, de orangkaja's van Hatilen en Besje, te overmeesteren om ze naar Ambon te sturen zonder daarover veel commotie te maken. [fol. 1490] Vergeefs is geprobeerd de koning van Batjan op het rechte pad te brengen. Dit schijnt op hem een slechte uitwerking te hebben.)

Want hij heeft sig in dit jaar niet ontsien in sijnen aan ons gesondene brief termen te gebruiken die zeer onbetamelijk en haetelijk zijn, en dus niet welvoeglijk ongemerkt hebben kunnen laten passeeren. Wij hebben dierhalven, bij antwoord, in seer verstaanbare en in gepaste nadrukkelijke woorden ons ongenoegen daarover te kennen gegeven, onder voorhouding der nadeelige gevolgen die daaruyt konden voortkomen, voor hem en familie, indien hij niet van toon en zulke ergerlijke en aanstootelijke gedoentens veranderde. Dat wij nog hoopten en wensten.

Fol. 1490r.

(In een aparte brief van 31 december 1763 zijn aan gouverneur Jacob van Schoonderwoerd instructies gegeven hoe zich te gedragen tegenover de koning van Batjan, zijn afvallige rijksgroten onder de bescherming van de Compagnie, en aangaande de uitroeiing op het eiland Obi, Gomumu, Gilalang, Madioli en Batu Ampat. Bij halsstarrigheid van deze vorst moet men zich schikken en na wikken en wegen naar de omstandigheden handelen. Het is nog een raadsel of de beloofde 150 militairen die noodzakelijk zijn, uit het verzwakte Bataviase garnizoen, of uit de versterkingen met de verwachte schepen uit Nederland samengesteld kunnen worden. De aankomende rekruten zijn er vaak slecht aan toe [fol. 1491] en de aanhoudende sterfte te Batavia is ongehoord hoog. Men zal het, indien enigszins mogelijk, voor elkaar proberen te krijgen. Tegen eind november zijn de hoofden en bemanning van de patrouillevloot naar de Papuase eilanden, die op 13 september 1762 de rede van Ternate had verlaten, ter hoogte van Salawati overvallen door plotselinge ziekte en sterfte. Het enige overgebleven hoofd van deze expeditie, schipper Jan Estienne Gonsal, riep op 12 december de hoofden van de schepen bijeen en bracht hun de gevaren van een langer verblijf in deze ongezonde lucht onder ogen. Noodgedwongen besloten zij terug te keren naar Ternate, waar ze op 2 januari 1763 arriveerden. Onderweg waren gestorven: koopman Jan Jonkers, kapitein Christiaan Ludewich Baljard, onderkoopman Johan Sebastiaan van Masson, luitenant Van Schevichaven, vaandrig Christiaan Manus, de gezaghebbers van de Prinses van Oranje en de Buis, tevens een opper- en een onderstuurman, een opperchirurgijn, twee inlandse kapiteins en een vaandrig. De meeste van de overgebleven officieren en bemanning leden bij aankomst aan de Papuase ziekte, bestaande uit verlammingen en ernstige zwellingen aan armen en benen. Het dagverhaal van deze expeditie is door het bestuur in de geheime resolutie van 11 januari 1763 onderzocht. [fol. 1492] De terugkeer is goedgekeurd, omdat